

Освітні інституції у сучасній культурі: філософський аспект

В. В. Сагуйченко

Кафедра філософії, Харківський Національний педагогічний університет ім. Г.С. Сковороди, Харків, Україна
Corresponding author. E-mail: valentina.sag@ukr.net

Paper received 17.11.16; Accepted for publication 25.11.16.

Анотація: Досліджуються освітні інституції у досвіді марксистської теоретичної рефлексії, у площині сучасної комунікативної філософії та культурологічний поворот у дослідженні освітніх інституцій у сучасних соціокультурних контекстах, адже культурологічний підхід до формування нових освітніх стандартів і навчальних програм може допомогти реформуванню освітніх інституцій у площині гуманізації освітньої діяльності. Реалізації такого важливого завдання допоможе сприймати цінності і культурні надбання своєї країни і поважати представників інших культур.

Ключові слова: освіта, філософія освіти, культура, комунікації, реформування освіти.

Вступ. Освітня система України проходить складний шлях реформування своєї галузі. Науковці, експерти, практики звертаються до кращого світового досвіду з питань реформування освіти. Освітні інституції є широким колом для дослідження філософів, культурологів, педагогів, економістів, психологів, фахівців з держаного управління освітою, політологами вивчається освітня політика. Цією же проблематикою займається окремий розділ філософської науки – філософія освіти. У цьому контексті для нашого дослідження, починаючи аналізувати теоретично-методологічні засади освітніх інституцій у сучасній культурі, є доцільність розглянути освітні інституції у досвіді марксистської теоретичної рефлексії, у площині сучасної комунікативної філософії та культурологічний поворот у дослідженні освітніх інституцій.

Аналіз досліджень і публікацій. Реформування системи освіти за принципами Болонського процесу, потреба у якісній кваліфікованій робочій силі, спроможній витримувати конкуренцію у глобалізованому світі, підіймають питання доступності якісної освіти для більшості людей, поряд з питаннями справедливості та нерівності отримання освіти і подальшого розшарування, що спричинені різними обставинами, в тому числі і освітніми інституціями, на чому вже акцентував автор цієї статті та педагоги, що спиралися на досвід теоретиків марксизму [13; 14, с.126-131]. Більшість дослідників зупиняються на соціально-економічній нерівності. Так, сучасне українське дослідження досліджувало застосування фінансового інструментарію та практику застосування бюджетних важелів у процесі подолання бідності. Висновок, який зробили українські вчені: «подальше вирішення проблеми бідності в Україні безпосередньо залежить від суспільного сприйняття гостроти цієї проблеми та громадської активності, спрямованої на її вирішення, а також від усвідомлення важливості подолання бідності урядовими структурами та адекватності заходів, які вони вживають» [15, с.5]. Інше дослідження розглядає соціально-економічну нерівність крізь призму впливу політики, на основі чого сформульовано цілісний підхід до подолання нерівності у суспільстві. Доводиться доцільність перенесення основного акценту політики зі зменшення нерівності за доходами на забезпечення рівного доступу до ресурсів та послуг соціальної сфери для різних груп населення та територій. Вони пропонують впливати на нерівність через політику доходів, політику ринку праці, підвищенням якості та доступності послуг соціальної сфери, полі-

тику соціального захисту та соціального залучення. Актуальними стають розвиток громадянського суспільства та соціальний діалог, регіональна політика та розвиток місцевого самоврядування. Автори цього дослідження акцентували значну роль політиці у сфері освіти, як одного з головних критеріїв підвищення якості та доступності послуг соціальної сфери. Освіта, як соціальний інститут, має кілька напрямів саморозвитку через освітню систему, освітнє середовище, освітній простір. Для кожної сфери можуть бути визначені власні індикатори щодо пом'якшення соціальної нерівності, які, у підсумку, повинні нівелювати вплив соціокультурного, територіального й економічного бар'єрів та коригувати такі основні співвідношення, як «доступність-якість» та «якість-доступність» [11, с.2, 316, 317]. Важливо підкреслити, що актуальність цієї теми акцентовано у 2016 році на 31 Міжнародному Гегелівському конгресі у Бохумі (Німеччина), де автор цієї статті приймав участь [22, с. 88-89]. При цьому не будемо забувати, чим для нас у широкому сенсі є освіта. Дослідження М.Култаєвої з питань змісту та призначення освіти, яка спирається на визначення німецьких філософських словників, акцентує на освіті як принципіальної орієнтації цілісного людського буття (інтелекту, волі і почуттів) в цілісності буття, світу, що надає всьому зустрічному просторову визначеність, міру і сенс. Адже для нас важливими залишаються механізми формування і самоформування людини. Дослідник підкреслює широке значення німецької освітньої категорії «Bildung» як саме виховання, освіти, культури. При чому, вона застерігає від отождоження з утопічним візіонерством, що було характерним для посткомуністичного світу, і відкидало перспективне бачення, адже категорія «Bildung» була певним часом годувальницею класичного а потім і догматизованого марксизму з його вченням про формування «нової людини» [7, с. 8,13].

Мета дослідження: розглянути освітні інституції через досвід марксистської теоретичної рефлексії у контексті філософського дискурсу, через досвід сучасної комунікативної філософії, розглянути культурологічний поворот у дослідженні освітніх інституцій.

Виклад основного матеріалу. Матеріали ЮНЕСКО 1988 року визнають деяких педагогів, як великих мислителів, що вплинули на освітні інституції і нашого сьогодення. Серед них Марія Монтесорі, Джон Дьюї, Антон Макаренко, Георг Кершенштейнер. Для нас і сьогодні важливими і актуальними є

питання раннього розвитку, особистісно орієнтованої освіти, ефективності діяльності шкіл, оптимальне співвідношення індивідуального і колективного, вплив трудового виховання на становлення особистості. Отже, зробимо невеликий екскурс у спадщину цих великих не тільки педагогів, але і філософів. Марія Монтессорі акцентувала на ранньому розвитку дитини, не поділяючи її на талановиту чи маючу певні медичні діагнози, створюючи на майбутнє передумови для інклюзивної освіти. Італійська дослідниця підкреслювала значення свого головного принципу. А саме: створення розвиваючого середовища для дитини, надання можливості вільного вибору, що надає простору для самореалізації, самостійності. Головне - допомогти дитині зробити самому певні дії, певні вчинки, певний вибір. У своєму дослідженні Марія Монтессорі підіймає і такі складні поняття як свобода і дисципліна: «ми називаємо людину дисциплінованою, коли вона володіє собою і вміє погоджувати свою поведінку з необхідністю слідувати тому чи іншому життєвому правилу. Це поняття активної дисципліни нелегко усвідомити і засвоїти, але воно заключає у собі великий виховний принцип, вісьма відмінний від безумовного і не терплячого заперечень вимог нерухомості» [8, с.12]. Монтессорі підкреслює необхідність розвитку у дитини умінь досягати своїх індивідуальних цілей і бажань, адже все це – етапи виховання у душі незалежності. Найчастіше, як свідчить М. Монтессорі, ми прислужуємо дітям. І це не тільки акт доглядливості у відношенні до них, але і пряма шкода, адже цим можна заглушити їх корисну і самостійну діяльність [8, с.16].

Прививаючи дітям звичку до самообслуговування, розвиваючи трудові навички, ми маємо згадати внесок австрійського дослідника Георга Кершенштейнера, який бачив всебічний розвиток особистості дитини через трудову школу, через послідовну підготовку сумлінного відношення до виконання роботи, слідувати за авторитетом. Виховання через повсякденну працю, яка має відігравати провідну роль в умовах школи. Тож і школа повинна стати трудовою. Але дослідник підкреслював відмінності у розумовій і фізичній праці, передумови до яких закладаються ще зі школи і впливають на майбутнє учнів [19]. Ці висновки перегукуються зі ствердженням американського дослідника, представника прагматичної педагогіки Джона Дьюї з його концепцією залучення до практичної діяльності, трудової діяльності, соціалізації через практичну діяльність. Вчений у визначенні трудової школи не протиставляв освіту і працю. Він пропонував інтереси особистості реалізувати через практичну діяльність для пізнання культурного і ціннісного життя. Джон Дьюї підкреслював: те, що самий уважний і розумний батько бажав би бачити у своєї дитини, того же суспільство вправі вимагати для всіх своїх дітей. Інший ідеал для наших шкіл був би вузьким, непридатним і він порушував би наш демократичний устрій. Все, що суспільство створило для себе, воно за посередництвом школи пропонує у розпорядження своїх майбутніх членів. Всі свої кращі роздуми про себе самого воно надіється здійснити за посередництвом нових можливостей, що таким чином відкриваються для нього самого у майбутньому. У

цьому, як підкреслює Д. Дьюї, індивідуалізм і соціалізм однакові. Тільки будучи справедливим з питань повного росту всіх особистостей, що складають це суспільство, воно, суспільство має хоч яку небудь можливість залишатися вірним самому себе у всіх випадках. У такому контексті ніщо не відіграє такої ролі як школа [20]. Узагальнюючи, вчений підкреслював, що зміни у засобах і змісті освіти є наслідком зміненого суспільного становища і прагненням задовольнити потреби нового суспільства, що утворюється, у такій же мірі як і зміни, що відбулися у видах виробництва і торгівлі.

Якщо перейти до порівняння у марксистській рефлексії, то у К. Маркса знаходимо: «батькам і підприємцям ні у якому разі не можна дозволяти використання праці дітей і підлітків, якщо ця праця не сполучається з вихованням» [4, с.198]. У своїй Інструкції до делегатів I конгресу Товариства робочих він сформулював концепцію виховання дітей, починаючи її з свого відношення до праці дітей і підлітків, де він підкреслював «ми вважаємо тенденцію сучасної промисловості залучати дітей і підлітків до участі у великому ділі суспільного виробництва прогресивною, здоровою і законною тенденцією, хоча при капіталістичному устрою вона має і уродливі форми» [4, с.197]. Він підкреслює, що при розумному суспільному устрою кожна дитина з 9-літнього віку повинна стати виробничим робітником як і доросла людина, яка підкоряється загальному закону природи, а саме: щоб їсти, треба працювати, працювати не тільки головою, але і руками. Права дітей необхідно захищати і в тому числі і до доступу до початкового навчання, раніше ніж 9 років. Підрозділяючи дітей на вікові групи К. Маркс, пропонував граничні терміни для праці: для 9-12- річних 2 години, для 13-15- річних 4 години, для 16-17- річних 6 годин у майстерні або на дому. Значну роль він надавав суспільству, яке мало обов'язки з питань захисту дитинства. Під вихованням розробник соціальної теорії мав на увазі розумове виховання, фізичне виховання, технічне навчання, яке знайомить з основними принципами всіх процесів виробництва і одночасно дає дитині чи підлітку навички поведіння з найпростішими знаряддями всіх виробництв. Дослідник акцентував на поступовому ускладненню курсу розумового і фізичного виховання, технічного навчання у відповідності з віковими відмінностями. Пропонував використовувати витрати на технічні школи шляхом продажу їх продукції. Застерігав від використання на шкідливих для здоров'я виробництв та у нічний час всіх осіб з 9 до 17 років. Він підкреслював, що поєднання оплачуваної продуктивної праці, розумового виховання, фізичних вправ, політехнічного навчання підніме робочий клас значно вище рівня аристократії і буржуазії. [4, с.197]. У іншому дослідженні теоретики марксизму теж акцентують на суспільному характері виховання, підкреслюючи безоплатний принцип навчання для всіх дітей і поєднання виховання з матеріальним виробництвом, можливістю всебічно використовувати свої всебічно розвинуті здібності. І це можливо тому, що виховання повинно надати молоді можливості швидко засвоювати на практиці всю систему виробництва, переходити по чергово від однієї галузі виробництва до іншої, у

залежності від потреб суспільства або від їх особистісних нахилів. [10, с.419-459]. Ми відразу згадуємо досвід ще одного педагога із списку ЮНЕСКО, а саме А. Макаренка, який у своїх навчальних закладах використовував цей підхід у вихованні своїх складних учнів. Крім цього, А. Макаренко широко відомий з питань виховання особистості у колективі і через колектив. Він акцентує: «Виховуючи окрему особистість, ми повинні думати о вихованні всього колективу. У кожному нашого впливі на особистість цей вплив обов'язково має бути і впливом на колектив. І навпаки, кожен наш дотик до колективу обов'язково буде й вихованням кожної особистості цього колективу. Колектив об'єднує людей не тільки за спільною метою, але і у спільному труді і у загальній організації цієї праці. Співвідношення спільної і приватної мети не є відношення протилежності, а тільки відношення загального (значить, і мого) до приватного, яке, залишаючи тільки моїм, буде підсумовуватися у загальне у особовому порядку» [9, с.47, 48].

Наша цивілізація, яку називають і суспільством ризику, суспільством знань, інформаційним суспільством, відмічається зростанням ролі і впливу різних форм масових комунікацій, а саме: неформальної освіти, релігії, пропаганди, масової культури, реклами, масових акцій не тільки на дорослих, здатних до адекватних дій, але і на дітей і молодь. Тому важливо дослідити освітні інституції через площину сучасної комунікативної філософії. Знайомство з кращими світовими освітніми інституціями дозволяє акцентувати увагу на освітній системі Фінляндії, країні, яка спромоглася підтримувати великий конкурс на педагогічні спеціальності на протязі сорока років реформування своєї системи освіти. Для цієї країни важливо відібрати на учительські спеціальності людей не тільки з гарними знаннями, а головне – здатними до комунікацій у майбутній професії з усіма суб'єктами навчально-виховного процесу. Значну роль нормативно-правові документи України надають комунікаціям з батьківською громадськістю, органам місцевого самоврядування, зростає роль сучасних інформаційно-комунікативних технологій у навчальних закладах. Педагогічний процес в освітніх інституціях – це організовані або неформальні комунікації. Інновації в освітній сфері характеризувалися зміною парадигм: змінилася парадигма суб'єкт – об'єктна на суб'єкт-суб'єктну, що стосується у першу чергу до їх комунікативного наповнення [6, с.292]. Сучасні педагоги намагаються не давати готових прописних знань, оцінок, а спонукають до зворотного зв'язку, пошуку істини, скоріше виступати у ролі тьютора, консультанта, допомагають впроваджувати індивідуальну освітню траєкторію розвитку особистості, що узгоджується з етикою комунікативного дискурсу Юргена Хабермаса [17, с. 104]. Дослідження педагогів, психологів, філософів освіти все частіше звертають увагу на важливість комунікацій як інструменту засвоєння навколишнього світу. Діяльність освітньої комунікації акцентує на особистісному, діяльнісному, культурологічному, системному підходах до освіти з врахуванням особистісного розвитку у всіх видах взаємодії, зв'язках з культурою з усіма соціокультурними контекстами.

Проблемами комунікації займалися відомі філософи: Т.Адорно, К.-О.Апель, М.Бубер, М.М.Бахтін, Л.Вітгенштейн, Л.С.Виготський, Н.Луман, Х.Г.Гадамер, Ю.Хабермас, К.Ясперс, наші вітчизняні дослідники, серед яких М.І. Бойченко, А.Єрмоленко, Л.Ситниченко, В.Г.Табачковський та багато інших зарубіжних та українських філософів. Вчені досліджували різнопланові контексти комунікативної філософії. П.Сорокін досліджував «світ понять» у трактовці «соціального». М.М.Бахтін зосереджувався на діалогізмі у процесі комунікації. Карл Ясперс підкреслював значення волі до екзистенціальної комунікації. М.Шелер відомий як засновник феноменології симпатій. М.Вебер досліджував об'єднуючі контексти індивідів і суспільства. Сьогодні, як акцентує А.Єрмоленко, для комунікативної філософії і суспільства важливо обґрунтування моральних норм. [3]. Для освітніх інституцій ці всі ствердження філософів також є актуальним у щоденній практичній діяльності. Становлення особисто орієнтованої парадигми в освіті у першу чергу змінило ролі педагогічної взаємодії. Діалогічні форми спілкування в освітніх інституціях, уміння спілкуватися як здатність чітко й упевнено висловлювати свої думки й почуття за допомогою різних засобів і в різній формі, співпраця як здатність ефективно працювати разом з іншими, співчуття як здатність співпрацювати з іншими й відповідно діяти, громадянська свідомість як здатність конструктивно взаємодіяти з суспільством і брати участь у процесах, які підтримують його життєдіяльність – ось далеко неповний перелік якостей, що необхідні нашому суспільству, і на яких акцентує увагу відомий англійський експерт з питань освіти Кен Робінсон і інші дослідники освіти і комунікацій [5, с.138, 139]. В тому числі мати школи, в яких кожна дитина матиме можливість своїм власним шляхом задовольняти свою допитливість і свій інтерес, постигати життя у всьому його різноманітті. Школа стане місцем інтелектуальної, художньої, творчої, атлетичної діяльності, де кожен учень отримає те що він хоче і в тому об'ємі, який він забажає [2]. У цьому контексті важливо підкреслити: поняття комунікації включає не тільки мовленнєві ствердження, але і дії, поступки, діяльність, переживання та їх проявлення [16]. Філософія освіти все частіше виступає як поле для дискурсу представників різного наукового знання, серед яких крім філософів, педагоги, психологи, соціологи, культурологи, економісти, фахівці з державного управління. Все частіше ми досліджуємо соціокультурний контекст освіти, що і підтверджує зв'язок освітніх інституцій з культурою, суспільством. Але поява культурології як навчальної дисципліни в освітніх інституціях України, зокрема у вищих навчальних закладах, пов'язана із створенням нової системи незалежної України як альтернатива навчальним курсам діалектичного і історичного матеріалізму і відповідь на необхідність реалізації оновлення гуманітарної складової в освітніх інституціях країни. До того ж ми погоджуємося з дослідженням Девіда Хезмондалаш у його ствердженні, що «разом з культурою в сучасному суспільстві з'являється поняття культурної індустрії, які більше ніж всі інші види виробництва, залучені у виробництво і розповсюдження продуктів, а саме текстів, що

впливають на наше розуміння світу» [18, с.16]. Дослідник акцентує на складному, опосередкованому, найчастіше непрямому характері цього впливу інформаційних текстів газет, програм новин, документальних і художніх фільмів, аналітичних матеріалів, а також розваг. У таких складних соціокультурних контекстах різноманітна продукція культурної індустрії є вагомим фактором нашого життя і дітей і дорослих.

Висновки. У всіх своїх роботах, де підіймалися питання освіти і виховання, розробники теорії марксизму сповідували ідеї суспільного, громадянського виховання дітей. Вони пропонували відокремити школу від церкви, поєднати виховання з матеріальним виробництвом, акцентували на виведення освіти і науки з під впливу державних структур. Теоретики пропонували подолати підкорення людини суспільному розподілу праці саме через освіту і виховання. Ці ідеї і принципи певним часом використовували, не приймаючи їх критично. А певним часом так же не критично відкинули і всю теорію, вважаючи її утопією. Але слід пам'ятати: появі марксизму в цілому і марксистської філософії зокрема сприяло багато факторів і різні історичні події. А саме: матеріалістична філософія, великі наукові відкриття, технічні досягнення, розчарування порушених ідеалів французької революції, наростання соціальних і класових конфліктів, криза традиційних сталих буржуазних цінностей. На цьому підґрунті і з'явилася очікувана соціальна теорія, що намагалася вирішувати у першу чергу питання соціальної справедливості, в тому числі і з питань освіти і виховання. Ці питання також є актуальними і для нашої сучасної освіти у глобалізованому світі, і яка все більше сприяє появі та поглибленню фактичної соціальної нерівності аніж нівеліре її. Невипадково нові законодавчі документи України, зокрема, концептуальні засади реформування середньої освіти «Нова українська школа» серед своїх пріоритетів і ключових компонентів передбачають педагогіку, що ґрунтується на партнерстві між учнями, учителями і батьками, наскрізний процес виховання, який формує цінності, справедливий розподіл публічних коштів, який забезпечує рівний доступ усіх дітей до якісної освіти. Цей документ пропонує дискусію з питань нового змісту освіти, заснований на формуванні компетентностей, необхідних для успішної самореалізації в суспільстві [12].

І для практичної реалізації документу у нагоді будуть теоретичні здобутки американської прагматичної педагогіки Джона Дьюї, з його передумовами для філософії громадсько-активної школи, особистісно зорієнтованої освіти, педагогіка раннього розвитку, необхідність надання своєчасного доступу до якісної освіти, що запропоновано італійською дослідницею Марії Монтесорі, концепція трудової школи австрійського педагога Георга Кершенштейнера, принципи виховання шкільного колективу Антона Макаренка. Важливо підходити до цих теоретичних досліджень не з позиції актуальної політики, ідеології, а прислухатися до позиції ЮНЕСКО, яка визнає дослідження цих педагогів актуальними вже на протязі ста років. Важливо звернути і на помилки, які були характерними для педагогіки радянського періоду [13]. Тому

цікавим бачиться подальше дослідження і інших положень видатних педагогів через досвід марксистської рефлексії з питань освіти і виховання у контексті справедливості і доступності, що є актуальним у складних соціокультурних контекстах епохи постмодерну [21]. Сучасні освітні інституції – це взаємодія багатьох об'єктивних і суб'єктивних факторів. Найголовніше, що сучасний освітній процес, – це процес соціалізації особистості, цілі і форми якої визначає соціум, регулює держава. Освіта виступає формою адаптації дитини, учня, студента, дорослого до соціальної реальності відповідно до соціокультурних контекстів, які у свою чергу мають тенденцію до змін у глобалізованому світі. Освіта допомагає здійснити особистісні мрії, цілі, забезпечуючи нас науковими знаннями, навичками, уміннями жити у суспільстві, застерігає від забуття своєї культури, національних традицій. Освітні інституції сьогодення характеризуються запровадженням сучасних інформаційно-комунікативних технологій, використанням у навчальних цілях інтернету, розповсюдженням дистанційної форми навчання. Але головним є не передача знань, а характер взаємодії між учнями і викладачами, де вони є частиною спільного буття. Якщо ці комунікації працюють, то і здійснюється головна функція комунікації: стимулювання до практичних дій, діяльності, особисто орієнтованого навчання, саморозвитку, життєтворчості, прагнення до якісної освіти, трудового навчання, ефективності навчання, свідомого вибору майбутньої професії.

Враховуючи небезпечність впливу масової культури на молодь, документами Міністерства освіти і науки передбачається посилення культурної складової у навчально-виховному процесі. Так, Проектом Закону України «Про освіту», враховуючи рекомендації Європейського парламенту і Ради Європи від 18.12.2006 року щодо формування ключових компетентностей ціложиттєвої освіти, запропоновано введення нових стандартів, серед десяти ключових є і обґрунтування культурної складової. «Загальнокультурна грамотність передбачає здатність розуміти твори мистецтва, формувати власні мистецькі висловлення, смаки, самостійно виражати ідеї, досвід та почуття за допомогою мистецтва. Цей компонент, не заперечуючи такі усталені компетенції як математична грамотність, екологія і здоров'я, уміння навчатися впродовж життя, знання рідної, державної мови і іноземних мов, підприємливість, природничі науки і технології, соціалізація, передбачає глибоке розуміння власної національної ідентичності як підґрунтя відкритого ставлення та поваги до розмаїття культурного вираження інших» [12, с.14-19]. Це і перегукується з європейськими еталонними рамками, де акцент на обізнаності та самовираженні у сфері культури, а саме знання державного та європейського культурного спадку та його місця в світі через знання видатних культурних праць, в тому числі популярної сучасної культури, розуміння культурного та мовного різноманіття Європи та інших частин світу, бажання збереження його та важливість естетичних факторів у повсякденному житті. Європейський документ підкреслює необхідність: чітке розуміння своєї власної культури та культурна усвідомленість можуть бути основою для

сприйняття та поваги до різноманітних культурних проявів, а позитивне ставлення включає творчий підхід та бажання сприяти естетичному вираженню через мистецьке самовираження та участь у культурному житті. Еталонними рамками передбачено критичне мислення, творчість, ініціативність, вміння вирішувати проблеми. Оцінка ризику, вміння приймати рішення та вміння конструктивно керувати емоціями. А це все важливо для всіх основних компетенцій. [23, р.6,13,14]. Тому важливо підкреслити необхідність для сучасного суспільства у інтеграції гуманітарного

знання, і це завдання повинна виконати культурологія як наука про культуру. Необхідно відмітити, що поєднує дві важливі і рівноцінні для освітньої діяльності складові – культуру і освіту. Освіта не зводиться до простої обробки інформації, до розподілу знань за окремими категоріями. Як акцентує дослідження Джерома Брунера, ціль освіти – допомогти учням у створенні смислів, які припускають розуміння людиною традицій і цінностей культури [1].

ЛІТЕРАТУРА

1. Джером Брунер. Культура образования. Пер. с англ. Л.В.Трубицина, А.В.Соловьев. М.: Просвещение. – 2006. – 223 с.
2. Джон Холт. Причины детских неудач / Перевод с англ. – СПб: «Кристалл», «Дельта». – 1996. – 448 с.
3. Єрмоленко А.М. Комунікативна практична філософія: підручник / А.М.Єрмоленко. – К.: Лібра. – 1999. – 488 с.
4. К.Маркс и Ф.Энгельс. Сочинения. Издание второе. Гос. издат. политической литературы. Москва. – 1960. Т.16. – 497 с.
5. Кен Робінсон і Лу Ароніка. Школа майбутнього. Революція у вашій школі, що назавжди змінить освіту / переклад з англ. Ганна Лелів. – Львів: Літопис, 2016. – 258 с.
6. Клепко С.Ф. Интегративна освіта і поліморфізм знання / С.Ф.Клепко. – Київ-Полтава-Харків: ПОПОПП, 1998. – 360 с.
7. Култаева М.Д. Категория «BILDUNG» в немецкой философской традиции, или размышления о смысле и предназначении образования // М.Д.Култаева // Постметодика. – №1(23). – 1999. – С.8-13.
8. М. Монтессори. Помогите мне сделать это самому/Сост. вст. статья М.В.Богуславский, Г.Б.Корнетов. – М.: Издат. дом «Карапуз», 2000. – 272 с.
9. Макаренко А.С. Педагогические сочинения: В 8-ми т. Т.4. – М.: Педагогика. – 1984. – 400с.
10. Маркс К., Энгельс Ф. Сочинения. – 2-е – изд. – Т.4. – М.: Государственное издание политической литературы, 1955. – 607 с.
11. Нерівність в Україні: масштаби та можливості впливу / за ред. Е.М.Лібанової. – К.: Інститут демографії та соціальних досліджень імені М.В. Птухи НАН України. – 2012. – 404 с.
12. Нова школа. Простір освітніх можливостей. Проект для обговорення. Міністерство освіти і науки України. 2016. – 34 с.
13. Пинкевич А.П. Педагогика и марксизм. Издательство «Работник просвещения». – Москва. – 1930. – 206 с.
14. Сагуйченко В.В. Соціальне розшарування як відповідь на культурні виклики пізнього Модерну // В.В.Сагуйченко // Грані №2(130). – С.126-131.
15. Фінансові важелі подолання бідності в Україні: монограф. [О.П. Кириленко, І.І. Білоус, Б.С. Малиняк та ін.]; за ред. О.П. Кириленко. – Тернопіль: ТНЕУ, 2010. – 432с.
16. Хабермас Ю. Комунікативна дія і дискурс // Першоджерела комунікативної філософії. – К.:Либідь. – 1996. – С. 84-91.
17. Хабермас Ю. Моральное сознание и коммуникативное действие. – СПб. – 2000. – 380 с.
18. Хезмондалш Д. Культурные индустрии [Текст] / пер. с англ. И.Кушнаревой. – М.: Изд. Дом Высшей школы экономики. – 2014. – 456 с.
19. Georg Kerschensteiner. Der Begriff der Arbeitsschule. [S.I.] outlook Verlag 2011. – 128 S.
20. John Dewey. The school and society. New York. Teachers College Press, cop. 2009. – 150 p.
21. Peter Koslowski. Die postmoderne kultur : gesellschaftlich-kulturelle Konsequenzen der technischen Entwicklung. München : C.H. Beck'sche Verlagsbuchhandlung, 1988. – 192 p.
22. Sahuichenko V. Hegels Bildungsphilosophie und ihre Relevanz bei der Transformation von Bildungsinstitutionen im postsowjetischen Raum. Abstracts 31 Internationaler Hegel-Kongress der Internationalen Hegel-Gesellschaft. Zum Abschluss der Ausgabe: G.W.F. Hegel, Gesammelte Werke. 17 bis 20 Mai 2016. Ruhr-Universität Bochum. Deutschland. – S. 88-89.
23. Recommendation of the European Parliament and of the Council of 18 December 2006 on key competences for lifelong learning. [Electronic resource]. Access mode: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32006H0962&from=ES>.

REFERENCES

1. Jerome Bruner. Culture Education. Trans. from English. L.V. Trubitsina, A.V. Solovev. M.: Education. – 2006. – 223 p.
2. John Holt. Causes of children's failures / Trans. with English. – St. Petersburg: "Crystal", "Delta". – 1996. – 448 p.
3. Ermolenko A.M. Communicative practical philosophy: the textbook / A.M. Ermolenko. – K.: Libra. – 1999. – 488 p.
4. K. Marx and F. Engels. Works. Second Edition. State Publishing House political literature. Moscow. – 1960. T.16. – 497 p.
5. Ken Robinson and Louis Aronica. School of future. The revolution in your school that will forever change the education / Translation from English. Anna Leliv. – Lviv: Chronicle, 2016. – 258 p.
6. Klepko S.F. Integrative education and knowledge polymorphism / S.F. Klepko. – Kyiv– Kharkiv– Poltava: POIPOP, 1998. – 360 p.
7. Kul'taeva M.D. Category «BILDUNG» in the German philosophical tradition, or a reflection on the meaning and purpose of education // // M.D. Kul'taeva. Postmetodika. – №1 (23). – 1999. – S.8– 13.
8. Maria Montessori. Help me to do it myself / Comp, TSA. Article M.V. Boguslavsky, G.B. Kornetov. – M.: Publishing House "Tot", 2000. – 272 p.
9. A.S. Makarenko. Pedagogical works: The 8 tons Volume 4. – M.: Education. – 1984. – 400с.
10. Marx K. and Engels F., Works. – 2 – Vol. – Volume 4. – M.: publication State Political Literature, 1955. – 607 p.
11. Inequality in Ukraine: the scope and ability to influence / edited. Ella Libanova. – K. : Institute of Demography and Social Studies of NAS of Ukraine M.V.Ptuhy. – 2012. – 404 p.
12. New School. Space educational opportunities. The draft for discussion. Ministry of Education and Science of Ukraine. 2016 – 34 p.
13. Pinkevich AP Psychology and Marxism. "Employee education" publishing house. – Moscow. – 1930. – 206 p.

14. V.V. Sahuychenko. Social stratification in response to the cultural challenges Late Modern // V.V. Sahuychenko // Grany №2 (130). – S.126– 131.
15. Financial instruments overcoming poverty in Ukraine: monographs. [O.P. Kyrylenko, I.I. Bilous, B.S. Malynyak and others.]; Ed. O.P. Kyrylenko. – Ternopil: TNEU, 2010. – 432 p.
16. Jürgen Habermas communicative action and discourse // Primary Sources communication philosophy. – Kyiv: Lybid. – 1996. – С. 84– 91.
17. Habermas J. Moral consciousness and communicative action. SPb. – 2000. – 380 p.
18. Hesmondhalgh D. Cultural industries. [Text] / Per. from English. I. Kushnarevoy. – M.: Publishing. Home Higher School of Economics. – 2014. – 456 p.

Educational institutions in modern culture: philosophical aspect

V. V. Sahuichenko

Abstract: Investigates educational institutions in the experience of Marxist theoretical reflection in the plane of modern communicative philosophy and cultural turn in the study of educational institutions in the modern socio-cultural contexts, because cultural approach to formation of new educational standards and curriculum reform can help educational institutions in the plane of the humanization of educational activities. Implementing such an important task will take the values and cultural heritage of the country and respect other cultures.

Keywords: *education, philosophy of education, culture, communication, education reform.*

Образовательные институты в современной культуре: философский аспект

Сагуйченко В. В.

Аннотация: Исследуются образовательные институты в опыте марксистской теоретической рефлексии, в плоскости современной коммуникативной философии и культурный поворот в изучении учебных заведений в современных социально-культурных контекстах, поскольку культурный подход к формированию новых образовательных стандартов и реформы учебных программ могут помочь учебным заведениям в процессе гуманизации образовательной деятельности. Реализация такой важной задачи поможет принимать ценности и культурное наследие страны и уважать другие культуры.

Ключевые слова: *образование, философия образования, культура, коммуникации, реформирование образования.*